

Jouw toekomst

Je zit nu in klas 4. Het laatste schooljaar van het vmbo. Dit jaar maak je de keuze voor jouw toekomst. Je gaat op onderzoek uit op het mbo en je beslist met welke opleiding je volgend jaar gaat beginnen. Voordat het zover is, herhaal je dit jaar de leerstof van de afgelopen jaren. Daarmee bereid jij je goed voor op het eindexamen. Bij de module taalverzorging maak je opdrachten over spelling en grammatica. Het is belangrijk dat je veel oefent zodat je straks foutloos kunt schrijven.

Wat ga je doen?

Je gaat aan de slag met allerlei opdrachten die met taalverzorging te maken hebben.

Je herhaalt de belangrijkste regels van leerjaar 3 en je leert nieuwe regels.

Wat heb je nodig?

Om de opgaven goed te kunnen maken, heb je informatie over spelling en grammatica nodig.

Wat leer je?

Je herhaalt en leert:

- hoe je Nederlandse en Engelse werkwoorden vervoegt in verschillende tijden;
- hoe je verschillende werkwoorden herkent;
- hoe je hoofdletters en leestekens gebruikt;
- hoe je zinnen kunt samenvoegen;
- hoe je zinnen ontleeft in zinsdelen;
- hoe je die zinsdelen benoemt;
- hoe je van elk woord uit de zin bepaalt tot welke woordsoort het behoort;
- hoe je ervoor kunt zorgen dat je foutloos schrijft;
- hoe je kunt beoordelen wat je al kunt en waaraan je nog aandacht moet besteden.

1

Op naar het eindexamen!

Bij het onderdeel Taalverzorging herhaal je de regels die je de afgelopen jaren geleerd hebt. Perron 1 staat in het teken van spelling. Je herhaalt de belangrijkste spellingregels en oefent met hoofdletters en leestekens. Aan de slag!

1 Schoolzaken - 1

Lees de theorie **Werkwoordstijden** op bladzijde 4. Vul daarna bij onderstaande zinnen de persoonsvorm in de onvoltooid tegenwoordige tijd (ott) in. Kijk naar het voorbeeld in zin 1.

- 1 Haar vriend **leert** ..... zijn woordjes. (leren)
- 2 Natasja ..... weten welke fout ze heeft gemaakt. (willen)
- 3 Waarom ..... jij geen enkele hulp? (aanvaarden)
- 4 Wij ..... dat deze leerlingen het schoolfeest goed regelen. (verwachten)
- 5 Hadees ..... al jaren verliefd op dat meisje uit zijn klas. (zijn)
- 6 Roos ..... iedere week bij huiswerkbegeleiding. (verschijnen)
- 7 Helga en Seraya ..... iedere dag samen naar school. (rijden)
- 8 Henk ..... na het eten vijf kilometer in het bos. (rennen)
- 9 Het ..... wekelijks dat zij haar huiswerk niet maakt. (gebeuren)
- 10 Julia ..... wiskunde het leukste vak! (vinden)

2 Schoolzaken - 2

Lees de theorie **Werkwoordstijden** op bladzijde 4. Vul daarna bij onderstaande zinnen de persoonsvorm in de onvoltooid verleden tijd (ovt) in. Kijk naar het voorbeeld in zin 1.

- 1 Die docent **bepaalde** ..... de lesstof. (bepalen)
- 2 Mijn moeder ..... mij ..... een weekje rustig aan te doen. (aanraden)
- 3 Wiktorja ..... te veel tijd aan de spellingregels. (besteden)
- 4 Het ..... mij dat er zo weinig belangstelling is voor de herkansing. (verbazen)
- 5 Onze school ..... zich bezig met duurzame ontwikkelingen. (houden)
- 6 Chantal en Guus ..... hun manier van leren. (veranderen)
- 7 Veerle ..... toen de bel het einde van de les aankondigde. (lachen)
- 8 Sjoerd en Coen ..... al lang op hun cijfer van de laatste toets. (wachten)
- 9 Bram ..... tijdens het klassenuitje heel snel naar de overkant. (zwemmen)
- 10 Margje ..... gisteren naar school. (fietsen)

Werkwoordstijden

Onvoltooid tegenwoordige tijd (ott)

In een zin die in de onvoltooid tegenwoordige tijd staat, staat (bijna) altijd maar één werkwoord. Dat werkwoord, de persoonsvorm, geeft aan dat er iets gebeurt. Aan de persoonsvorm kun je zien of de zin in de tegenwoordige of de verleden tijd staat.

De spellingregels voor de onvoltooid tegenwoordige tijd zijn:

- Als het onderwerp van de zin **ik** is, schrijf je de ik-vorm.
ik loop, ik ren, ik word, fiets ik, vind ik
- Als het onderwerp van de zin **je** of **jij** is én achter de persoonsvorm staat, schrijf je ook de ik-vorm.
speel je, slaap jij, rijd je, neem jij?
- Bij elk ander onderwerp in het enkelvoud schrijf je de ik-vorm + **t**.
mijn broer wandelt, zij kookt, de hond blaft, u wordt, jij surft, de deur valt dicht
- Als het onderwerp van de zin meervoud is, schrijf je het hele werkwoord.
wij fietsen, jullie slepen, de atleten trainen, de schapen blaten

Onvoltooid verleden tijd (ovt)

Bij een zin in de ovt staat de persoonsvorm in de verleden tijd: Ik fietste naar school.
In een ovt-zin staat geen voltooid deelwoord.

De spellingregels voor de onvoltooid verleden tijd zijn:

- Bij zwakke werkwoorden (werkwoorden die in de tegenwoordige en de verleden tijd dezelfde klank hebben):
spelen (ik) speelde / (wij) speelden
stoppen (ik) stopte / (jullie) stopten
- Bij sterke werkwoorden (werkwoorden waarvan de klank verandert als je de zin van de tegenwoordige tijd in de verleden tijd zet):
slapen je krijgt klankverandering (ik) sliep / (zij) sliepen

Als je een zwak werkwoord langer maakt, hoor je wat je moet schrijven. Twijfel je toch? Pas dan de regel van het 't ex-kofschip toe.

Voltooid tijd

In een zin die in de voltooid tijd staat, staat een vorm van hebben of zijn + een voltooid deelwoord. Als de persoonsvorm in zo'n zin in de tegenwoordige tijd staat, zeggen we van de zin dat die in de voltooid tegenwoordige tijd (vtt) staat.

De activiteit is verleden tijd:

Ik **heb** gefietst. - Zij **heeft** gedanst. - Wij **hebben** gezongen. - Jullie **hebben** geleerd.

Staat de persoonsvorm in de verleden tijd dan zeggen we dat de zin in de voltooid verleden tijd (vvt) staat:

Ik **had** gefietst. - Zij **had** gedanst. - Wij **hadden** gezongen. - Jullie **hadden** geleerd.

Bij een voltooid deelwoord gelden dezelfde regels als bij de onvoltooid verleden tijd. Maak het woord langer om te horen wat je schrijft. Twijfel je? Pas dan de regel van 't ex-kofschip toe.

Werkwoorden uit het Engels

De spellingregels van Engelse werkwoorden zijn hetzelfde als de regels voor Nederlandse werkwoorden. Bij veel werkwoorden (swipen, daten, debaten) is het van belang dat bij de **ik-vorm** de **eind-e** wordt opgeschreven, omdat je dan de Engelse uitspraak houdt: vergelijk **swip** met **swipe**. In het meervoud vervalt die **-e**, het is dus niet **swipeen (ik-vorm + en)**, maar **swipen**. Engelse werkwoorden worden als zwakke werkwoorden vervoegd. Hij swipete, zij streamden.

Regel 'T EX-KOFSCHIP

Stap 1: neem het hele werkwoord: bouwen, gamen

Stap 2: haal -en eraf: bouwen, gamen

Stap 3: zit de medeklinker vóór -en in 't ex-kofschip? bouwen, gamen.

Nee, de **w / m** zit **niet** in 't ex-kofschip.

- Ja? + te(n)
- Nee? + de(n) bouwde, gamede (hier komt een extra **e**)

3 Alle tijden door elkaar

Lees de theorie **Werkwoordstijden**. Zet de werkwoorden in onderstaande zinnen in de juiste tijd. De eerste zin is voorgedaan.

- 1 Niet alles wat zij **heeft beweerd** ..... is waar. (beweren-vtt)
- 2 Jesper ..... heel lang in een goede afloop ..... (hopen-vvt)
- 3 Joris ..... het nieuwe vriendje van zijn zusje maar niks. (vinden-ott)
- 4 In het weekend ..... Nadia haar benen ..... (waxen-vtt)
- 5 Mijn vader ..... mijn moeder met het avondeten. (helpen-ovt)
- 6 Marie ..... erg ..... (focussen-vvt)
- 7 Joep ..... zijn vader ..... (helpen-vtt)
- 8 Gisteravond ..... er een concert van Justin Bieber .....
(plaatsvinden-vtt)
- 9 De nieuwe docent ..... ontzettend snel boos. (worden-ott)
- 10 Mijn broertje en ik ..... vorige week een pakketje. (verwachten-ovt)
- 11 Onze buurman ..... vorige week graag nieuwe plantjes .....
(poten-vvt)
- 12 Oma ..... deze week de schilder op bezoek. (krijgen-ott)
- 13 De boer ..... gisteravond het land ..... (maaien-vtt)
- 14 Mijn ouders ..... mijn cijferlijst niet zo goed. (vonden-ovt)
- 15 Ik ..... heel blij van de eerste zonnestralen. (worden-ott)
- 16 Gazal ..... gisteren ..... voor haar rijbewijs. (slagen-vtt)

4 Examentekst

Hieronder zie je een aantal zinnen uit een examen. In welke tijd staan de zinnen?

- 1 **Petra Goed had vier jaar geleden plotseling geen oppas meer voor haar hond Spicy.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 2 **Ze vroeg of Spicy mee mocht naar kantoor.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 3 **Petra Goed doet de boekhouding van een advocatenkantoor.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 4 **Iedereen was direct gek op Spicy.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 5 **Een kantoorhond heeft veel voordelen.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 6 **De hond zorgt voor een gezellige sfeer.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 7 **Aan het einde van de werkdag heeft de hond veel geknuffeld.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt
- 8 **Petra had dit van tevoren niet verwacht.**
A ott   B ovt   C vtt   D vvt

5

Woorden uit het Engels - 1

Lees eerst het deel **Werkwoorden uit het Engels** uit de theorie **Werkwoordstijden**. Vul daarna in onderstaande zinnen de werkwoorden in de gevraagde tijd in. De eerste zin is voorgedaan.

- 1 De leerling **mailt** ..... de docent om te vragen wanneer de toetsweek is. (mailen-ott)
- 2 Twee klasgenoten ..... met elkaar. (daten-ott)
- 3 Een baldadige leerling ..... de schoolcomputers. (hacken-ovt)
- 4 De decaan ..... of iedereen zich heeft ingeschreven op het mbo. (checken-ott)
- 5 Hij ..... snel naar het volgende scherm. (swipen-ovt)
- 6 We ..... het stageverslag met handtekening in. (scannen-ovt)
- 7 Mijn vriendin ..... haar galajurk. (showen-ott)
- 8 Mijn docent wiskunde ..... een samenvatting van het tentamen.
(uploaden-ovt)
- 9 Mijn ouders ..... mij om hogere cijfers te halen. (pushen-ovt)
- 10 De vriend van mijn zus ..... hard met zijn auto door de woonwijk. (racen-ott)

6

Woorden uit het Engels - 2

Lees het deel **Werkwoorden uit het Engels** uit de theorie **Werkwoordstijden** nog een keer. Vul steeds de werkwoordsvormen in de juiste tijd in. De eerste zin is voorgedaan.

- 1 Hij **heeft** ..... de docent gisteren **gefaxt** ..... (hebben - faxen-vtt)
- 2 Halverwege ..... hij nog als snelste ..... (zijn - timen-vvt)
- 3 Zij ..... haar danskunsten ..... (hebben - showen-vtt)
- 4 Aan het einde van de zomer ..... we vaak .....
(hebben - barbecueën-vtt)
- 5 Wij ..... de docent ..... met vragen over het examen.
(hebben - spammen-vtt)
- 6 Mijn zusje ..... vorig jaar met de klas .....
(hebben - bowlen-vvt)
- 7 Gijs ..... door zijn foute vrienden. (zijn - brainwashen-vtt)
- 8 De vakantie van mijn ouders ..... (zijn - cancelen-vtt)
- 9 De vader van Emma ..... de eindtijd van het feest .....
(hebben - checken-vvt)
- 10 Mijn vorige vriendje ..... mij veel ..... (hebben - claimen-vtt)
- 11 ..... de nieuwe trainer mij maar vaker ..... (hebben - coachen-vvt)
- 12 We ..... het bestand samen ..... (hebben - inscannen-vtt)

7 Goed gedaan?

Lees de theorie **Samenstellingen** op bladzijde 8. Maak van de twee woorden tussen haakjes een samengesteld woord.

- 1 Na de zware onweersbui schenen de eerste ..... alweer door de ramen.
(zon + stralen)
- 2 De ..... kon het goed vinden met de leerlingen uit zijn klas. (klas + leraar)
- 3 Het is haar ..... om dit jaar haar eindexamen te halen. (hart + wens)
- 4 Die leraar gebruikt in de lesvoorbereiding vaak de .....
(docenten + handleiding)
- 5 Dat Wouter van zijn stoel viel, vond de rest van de klas een .....
(reuze + mop)
- 6 Mijn ouders houden erg van ..... (rogge + brood)
- 7 In het weekend eten wij altijd ..... (groente + soep)
- 8 We wachten gezamenlijk in de ..... (station + hal)
- 9 We kopen een nieuwe ..... (boek + kast)
- 10 Boeren wonen op het ..... (plat + land)

8 Welk woord is goed geschreven?

Lees de theorie **Samenstellingen** op bladzijde 8. Kies daarna voor het juist geschreven woord.

1	A manenschijn	B maneschijn
2	A klassenvertegenwoordiger	B klassevertegenwoordiger
3	A gedaantenverwissling	B gedaanteverwisseling
4	A aspergessoep	B aspergesoep
5	A reuzenleuk	B reuzeleuk
6	A jankenpot	B jankepot
7	A hondenhok	B hondehok
8	A woordenboek	B woordeboek
9	A zonnenbrand	B zonnebrand
10	A rijstenbrij	B rijstebrij
11	A stationsklok	B stationklok
12	A appelstroop	B appelsstroop
13	A berensterk	B beresterk
14	A paardenbloem	B paardebloem
15	A zonnenbril	B zonnebril
16	A vakantiestress	B vakantiesstress

Samenstellingen

Een **samenstelling** maak je door twee of meer woorden aan elkaar te schrijven. Een bak met zand is een zandbak en een riem voor je broek is een broekriem. Bij sommige combinaties levert dat een woord op dat je minder makkelijk kunt uitspreken. Daarom krijgen die woorden een **tussenklank**: -e, -en of -s. Voor het gebruik van de tussenklanken gelden bepaalde regels. Die vind je hieronder. Let op: die regels gelden dus **niet** voor woorden die je gewoon aan elkaar kunt plakken, zoals zand + bak en broek + riem.

Met -e of -en?

Vaak hoor je een -e tussen de twee delen van een samenstelling. Hoe weet je nu wanneer je -e schrijft en wanneer je -en moet schrijven?

- Als het eerste deel van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is met alleen een meervoud op **-en**, gebruik je de tussenletters **-en**. Het eerste deel van de samenstelling wordt dan in het meervoud gezet.
Bijvoorbeeld: talent + jacht = talentenjacht.

In de volgende gevallen schrijf je **alleen een -e**:

- Als het eerste deel van de samenstelling verwijst naar iets waar er maar één van is:
zon + bank = zonnebank - maan + schijn = maneschijn.
- Als het eerste deel van de samenstelling geen meervoudsvorm heeft:
rijst + brij = rijstebrij - rogge + brood = roggebrood.
- Als het eerste deel van de samenstelling een meervoud heeft op een -s:
conciërge (meervoud: conciërges) + kamer = conciërgekamer.
- Als het eerste deel van de samenstelling twee meervoudsvormen kent, op -n en op -s:
lade (meervoud: laden of lades) + kast = ladekast.
- Als het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft en het geheel een bijvoeglijk naamwoord is:
apetrots, reuzeleuk.
- Als het eerste deel van de samenstelling van een werkwoord afkomstig is:
spinnewiel (van het werkwoord spinnen).
- Als het eerste deel van de samenstelling een bijvoeglijk naamwoord is:
platteland (plat = bijvoeglijk naamwoord).

Met of zonder -s?

Als je bij het uitspreken van de samenstelling een -s hoort, dan schrijf je die ook.
Bijvoorbeeld: bedrijf + pand = bedrijfspand.

Als het tweede deel van de samenstelling met een -s of -ch begint, dan is het vaak moeilijk te horen of er een s in de samenstelling bij komt.

Bijvoorbeeld: liedje + schrijver. Schrijf je nu liedjes**schrijver** of liedjes**sschrijver**?
Of: veiligheid + systeem. Is het veiligheids**s**ysteem of veiligheids**ss**ysteem?

Vervang in zo'n geval ter controle het tweede deel van de samenstelling door een woord dat niet met een s-klank begint.

Bijvoorbeeld: liedjes**z**anger en veiligheids**s**controle. Nu hoor je dat er een s in het woord komt en weet je dat het liedjes**ss**chrijver en veiligheids**ss**ysteem moet worden.

9

Samengesteld

Lees de theorie **Samengestelde zinnen**. Is de zin **wel** of **niet** samengesteld?

1	Over enkele maanden begint ons eindexamen.	wel / niet
2	Omdat zij ziek is geweest, mag zij haar eindexamen in delen maken.	wel / niet
3	Jari is heel goed in natuurkunde, maar van Duits bakt hij niets.	wel / niet
4	Je mag mijn boek één keer lenen en daarna niet meer.	wel / niet
5	Jan moet nodig eens naar de kapper; zijn haar is veel te lang.	wel / niet
6	Doordat zij niet heeft geleerd, heeft zij een onvoldoende gehaald.	wel / niet
7	Ik mag niet naar het examenfeest, want ik heb straf.	wel / niet
8	Vader zei tegen haar: 'Dat moet je niet doen.'	wel / niet
9	'Die toets is ontzettend moeilijk,' vertelde Ilona aan Gijs.	wel / niet
10	Je kunt deze tijd kiezen voor de herkansing, of je kiest die andere tijd.	wel / niet
11	Er komt weer een examenfeest en daar koop ik een kaartje voor.	wel / niet
12	Het thema voor het examenfeest is 'docenten'.	wel / niet

Samengestelde zinnen

Een **samengestelde zin** is een zin die uit twee of meer zinnen bestaat. Deze zinnen noem je **deelzinnen**. Iedere deelzin heeft een eigen persoonsvorm. De deelzinnen worden vaak samengevoegd door middel van een **voegwoord**.

Veelvoorkomende voegwoorden zijn: **en, of, maar, want, dat, omdat, doordat, nadat, voordat, zodat, als, dus, sinds, toen, wanneer, zoals, terwijl**. Het voegwoord staat niet altijd tussen de deelzinnen, want een zin kan ook beginnen met een voegwoord.

Toen ik strafwerk aan het maken was, kwam mijn zus mij helpen.

We trekken onze regenjas aan, **omdat** er regen is voorspeld.

Mijn vader was boos, **maar** mijn moeder lachte om mijn fout.

Doordat de les wiskunde uitviel, waren we eerder vrij.

Terwijl mijn vader de krant las, voetbalde ik buiten.

+

=

10

Diplomering

Schrijf het voegwoord op dat de samengestelde zinnen verbindt. De eerste is alvast voorgedaan.

- 1 Lotte heeft een nieuwe jurk voor de diplomering gekocht en ze heeft ook alvast schoenen besteld.
voegwoord: **en**.....
- 2 Lotte had van haar ouders een budget gekregen, omdat ze in het verleden veel te dure kleren kocht.
voegwoord: .....
- 3 Toen ze naar de stad ging om te kijken naar een geschikte outfit, had ze al haar vriendinnen meegenomen.
voegwoord: .....
- 4 Ze begonnen bij de H&M, maar daar slaagde Lotte niet.
voegwoord: .....
- 5 Een paar uur later waren de meiden geslaagd en gingen ze tevreden huiswaarts.
voegwoord: .....
- 6 Eenmaal thuis bestelde Lotte er nog een paar schoenen bij, omdat ze die in de stad niet had gevonden.
voegwoord: .....
- 7 Terwijl Lotte de weken aftelde, kwamen de schoenen gelukkig op tijd binnen!
voegwoord: .....
- 8 Tijdens de diplomering waren alle ogen op Lotte gericht, want ze zag er beeldschoon uit!
voegwoord: .....

11

Opletten geblazen

Lees de theorie **Hoofdletters en leestekens**. In de onderstaande zinnen zijn alle hoofdletters en leestekens weggelaten. Schrijf de zinnen over en plaats op de juiste plekken hoofdletters en leestekens.

- 1 het examen nederlands bestaat uit leesteksten en schrijfopdrachten
.....
.....
- 2 mevrouw jansen heeft veel oude examens met ons geoefend maar ik blijf het lastig vinden
.....
.....
- 3 ze zei altijd goed kunnen lezen en schrijven is heel belangrijk
.....
.....
- 4 door alles wat ik de afgelopen jaren geleerd heb ga ik met een goed gevoel de examentijd in
.....
.....